

סקירת ספרות התנדבות משפחות

תוכן עניינים

2	א. הקדמה
2	ב. מהי התנדבות משפחות?
3	ג. נתונים ומאפיינים דמוגרפיים
4	ד. סגנונות של התנדבות משפחות
6	ה. התועלות שבהתנדבות משפחות: <ul style="list-style-type: none"> • התועלות למשפחות • התועלות לארגונים • התועלות לחברות עסקיות • התועלות לחברה ולקהילה
11	ו. חסמים להתנדבות משפחות <ul style="list-style-type: none"> • חסמים משפחתיים • חסמים ארגוניים
13	ז. האתגרים הארגוניים בניהול התנדבות משפחות: <ul style="list-style-type: none"> • אפשרויות התנדבות- עיצוב תפקידים • התנדבות ילדים • התנדבות אפיזודית • התנדבות קבוצתית • קליטה מוצלחת של משפחות מתנדבות בארגון
16	ח. דוגמאות לתוכניות התנדבות משפחות
17	ט. רשימת מקורות

א. הקדמה

השאיפה של משפחות במאה ה-21 לבלות יותר זמן איכות משותף, היא ככל הנראה שאיפה נפוצה למדי. הדבר נכון בעיקר בחברה של היום, בה אנשים חווים עצמם כפנויים פחות ועסוקים יותר. מבוגרים רבים בשנות ה-40-30 לחייהם, מתאמצים לאזן בין חיי עבודה, חיי משפחה ותחומי עניין אישיים בעודם מגדלים את ילדיהם ותומכים בו זמנית בהוריהם.

התנדבות משפחות היא דרך אחת בה בני משפחה יכולים לבלות זמן יחד, לקחת חלק בחיי קהילתם ולהשיג שינוי חברתי חיובי, בעודם מחזקים את הלכידות המשפחתית ומייצרים חוויות משותפות שיתווספו לספר הזיכרונות המשפחתי. התנדבות משפחות מציעה להורים, סבים ומבוגרים משמעותיים אחרים הזדמנות נפלאה לטפח, לחנך, לתקשר עם ילדיהם ובו בזמן להעניק לחברה ולקהילה.

התנדבות משפחות מהווה גם דרך התמודדות עבור ארגוני מתנדבים, אשר חשים כי הם בתחרות תמידית על זמנם הפנוי המועט של המתנדבים הפוטנציאליים. ארגונים המבקשים וצריכים להרחיב את מעגלי ההתנדבות, יכולים לשלב בתוכם התנדבות משפחות ובכך, להגיב ולהתאים עצמם לציפיות, לדרישות ולצרכים של מתנדבים פוטנציאליים אלה.

בשנים האחרונות התרחבה תופעת התנדבות המשפחות שהחלה בארה"ב ובקנדה למדינות רבות נוספות ברחבי העולם. מספר מחקרים ליוו והעריכו את התופעה וביקשו לבחון מהי ההשפעה של התנדבות המשפחות על המשפחה עצמה, על ארגוני המתנדבים ועל הקהילה הרחבה. בסקירה זו נציג את הנתונים המרכזיים העולים ממחקרים אלה בניסיון ללמוד מן המודלים המוצלחים שהוטמעו בעולם ולייצר את בסיס הידע שסייע בהתוויית התשתית לפיתוח התנדבות משפחות בישראל. יש לציין שיחסית לרוחב התופעה ולמשך הזמן הממושך שעבר מאז החלה לתפוס תאוצה, מספר המחקרים הוא מועט וישנו צורך רב בהעמקת הידע בתחום חשוב זה.

ב. מהי למעשה התנדבות משפחות?

התנדבות משפחות היא מגוונת וקשה להגדרה, בדיוק כשם שהמונח התנדבות מורכב מאד להגדרה. בהגדרתה הרחבה ביותר¹, התנדבות משפחות היא פעילות המבוצעת באופן משותף על

ידי לפחות שני בני משפחה אחת. נהוג להגדיר התנדבות משפחות במונחים רחבים, על מנת שההגדרה תכלול ותביא בחשבון סוגים מגוונים של המונח "משפחה". התנדבות משפחות יכולה לכלול התנדבות משותפת עם אחד או יותר אנשים המגדירים זה את זה כ"משפחה". במובן זה גם דודים, סבים, סבתות, בני זוג מאותו המין ושותפים החולקים משק בית משותף עשויים להיכלל בהגדרה, כל עוד הם עצמם מרגישים וחווים עצמם כמשפחה.

ישנן דוגמאות להתנדבות משפחות פורמאלית ובלתי פורמאלית. ניתן למצוא ברחבי העולם דוגמאות להתנדבות משפחות בתחומי החינוך, הספורט, איכות הסביבה, איסוף המזון ועוד.

ניתן לומר כי עד לסוף שנות ה-90 במאה הקודמת, מרבית התנדבות המשפחות התבססה על מעורבות בלתי פורמאלית. משפחות מאז ומעולם תמכו וסייעו לשכניהם, לארגון אירועים בבית הספר של ילדיהם או בקהילה.

התנדבות משפחות פורמאלית היא מגמה יחסית חדשה, שצברה תאוצה בתחילת שנות ה-2000. התנדבות משפחות פורמאלית, היא התנדבות המתרחשת במסגרת ארגון, מכוונת בעיקר לקבוצות של משפחות ומהווה הזדמנות עבור ארגונים חברתיים להרחיב את מגוון המתנדבים והתוכניות של הארגון.

ג. נתונים ומאפיינים דמוגרפיים

כאמור, התנדבות משפחות, בצורתה הממוסדת והפורמאלית, היא תופעה יחסית חדשה של העשור האחרון. על אף שהיא החלה בקנדה ובארה"ב כיום ניתן למצוא עדויות להתנדבות משפחות גם במדינות רבות נוספות כגון: לבנון, הונג קונג, אירלנד, בריטניה, אוסטרליה, ניו זילנד. כיום גם מוצעות תוכניות רבות להתנדבות משפחות המתבססות על השילוב המעניין שבין התנדבות לתיירות: Family Voluntourism - מגוון רחב של מדינות אירופאיות מארחות משפחות מטיילות מרחבי העולם המעוניינות לשלב התנדבות במסגרת טיולן. ארגונים נוספים מארגנים יוזמות דומות במדינות עולם שלישי במזרח הרחוק ובאפריקה. עם זאת, נכון לשנת 2011, ניתן לומר כי מרבית התוכניות לקידום התנדבות משפחות מתקיימות עדיין בקנדה ובארה"ב. ישנם מעט מאד נתונים סטטיסטיים המתייחסים להתנדבות משפחות בצורתה הפורמאלית. הנתונים הנגישים היחידים נכון להיום הם אלה המגיעים מארה"ב ומקנדה.

בקנדהⁱⁱ, נכון לשנת 2007, 26% מהמתנדבים ציינו כי הם לוקחים חלק בפעילות התנדבותית קבוצתית עם בני משפחתם. עוד נמצא כי התחום הנפוץ ביותר להתנדבות משפחות הוא תחום הבריאות (24%), אחריו נמצא תחום האמנות, הטבע והספורט (21%), תחום הרווחה והעזרה לנזקקים נמצא במקום השלישי עם 19%, ולאחר מכן תחום החינוך המהווה 9% מכלל המשפחות המתנדבות.

בארה"בⁱⁱⁱ 28% מהמתנדבים מתנדבים עם לפחות בן משפחה אחד. בשונה מקנדה, מרבית המשפחות המתנדבות עושות כן באופן בלתי פורמאלי (50.4%) בתחומים שונים כגון עזרה לשכנים, התגייסות אד-הוק בנושאים שונים העולים בקהילה וההתנדבות באוריינטציה דתית (50.2%), אשר כוללת התנדבות קבועה במוסדות דתיים, גיוס כספים ואירועי חברה וצדקה בחסות כנסיות ובתי כנסת.

בסקרים שונים נמצאו גם מאפיינים דמוגרפיים ספציפיים למשפחות מתנדבות:

- מתנדבים עם משפחתם הם בעלי סבירות גבוהה יותר להיות נשואים (72%) בהשוואה למתנדבים שאינם מתנדבים עם בני משפחה
- למרבית המשפחות המתנדבות בית בבעלותן (76%)
- מרבית המבוגרים הלוקחים חלק בהתנדבות משפחות הם בין הגילאים 35-54 (53%)
- למרבית המשפחות המתנדבות ילדים מתחת לגיל 18 שחיים עדיין בבית ההורים (53%)
- המשפחה הגרעינית בארה"ב היא המשפחה המתנדבת ביותר (60%), אחריה זוג מבוגרים ללא ילדים (25%), אחריה משפחות חד הוריות (9%).
- בסקר שנערך ביום התנדבות המשפחות הלאומי בארה"ב בשנת 2002 נמצא כי המשתתפים התנדבו עם: חבר (39%), הורה (28%), ילד (18%), אח/ות (13%), בן/בת זוג (8%) ובן משפחה אחר (5%)

ד. סגנונות של התנדבות משפחות

בדומה לכל התנדבות אחרת, התנדבות משפחות יכולה ללבוש מספר צורות ומספר סגנונות. במסגרת הסקירה ובחינת ארגונים רבים המפעילים מעבר לים התנדבות משפחות, נמצאו שלושה סגנונות עיקריים להפעלת משפחות מתנדבות במסגרות פורמאליות והן סגנונות התנדבות בלתי פורמאליים:

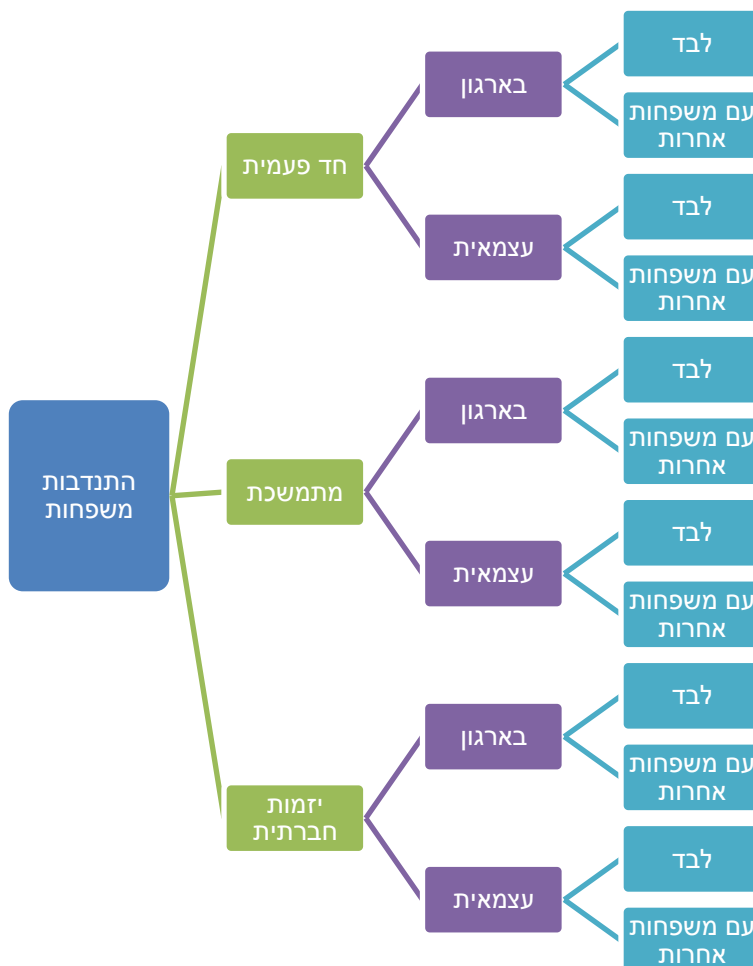
המרכז לפיתוח יוזמות וידע

1. **התנדבות אפיזודית חד פעמית**- משפחות מעורבות בפעילות על בסיס חד פעמי או רק פעמי, אך שאינה נמשכת יותר ממספר שעות/ימים וממוקדת סביב פרויקט שיש לו התחלה אמצע וסוף מוגדרים היטב בזמן.

2. **התנדבות מתמשכת/קבועה**- תוכניות התנדבות משפחות מתמשכות וקבועות אשר מאפשרות למשפחה להתנדב על בסיס קבוע. יש לציין כי במידה ומדובר בארגון פורמאלי, על הארגון להגדיר תפקידים ייחודיים המותאמים לקבוצה רב גילאית הפועלת באופן קבוע ומתמשך וכן לפתח פרקטיקות ניהול משפחות מתנדבות שיאפשר שימורן לאורך זמן.

3. **יזמות התנדבותית**- משפחות יוזמות בעצמן, או בליווי ארגון התנדבותי פעילויות שהן פרי הרעיונות המגוונים של בני המשפחה והצרכים השונים של הקהילה בה המשפחה חיה.

בכל אחד מסגנונות ההתנדבות שלהלן יכולה המשפחה לפעול במסגרת ארגון פורמאלי או במסגרת פעילות בלתי פורמאלית. כמו כן המשפחה יכולה לפעול כיחידה משפחתית אחת או בקבוצה עם מספר משפחות אחרות, כשם שמודגם בתרשים שלהלן:

מהניסיון שהצטבר בארה"ב ובקנדה, נמצא כי מכל הסגנונות שהוצגו, הסגנון שנמצע כאפקטיבי ביותר והמצליח להפעיל את מרבית המשפחות המתנדבות, הוא ההתנדבות הארעית / קצרת טווח המערבת קבוצה של מספר משפחות יחד. הסבר לכך יתכן וטמון בחסמים להתנדבות משפחות המופיעים בהמשך הסקירה.

בדומה לכך, המחקר האוסטרלי טוען כי התנדבות המשפחות באוסטרליה מזהה בעיקר עם הרצון של אזרחים לאזן בין תרומה לקהילה והקדשת זמן למשפחה, זאת יחד עם העובדה שזמנם הפנוי מועט. אירועים חד-פעמיים של התנדבות ופרויקטים קצרי טווח עונים על הצורך הזה של המשפחות.

יחד עם זאת ניתן לראות כי ישנם לא מעט פרויקטים וארגונים המציעים התנדבות קבועה וארוכת טווח, בקנדה, ישנו אחוז גבוה של משפחות המתנדבות על בסיס קבוע בבתי-חולים ומוסדות בריאות שונים. כמו-כן חלה התפתחות מסוימת במקצוע של ארגוני מתנדבים בהם יש פרויקטים למשפחות, והליווי של ארגונים אלו מייצר התנדבות קבועה בקרב המשפחות.

ה. התועלות שבהתנדבות משפחות:

במחקרים רבים נמצא, כי התנדבות משפחות מועילה לכל בעלי העניין הנוגעים בה: למשפחות עצמן, לארגונים המפעילים אותן, לעסקים השולחים אותן ולקהילה הרחבה. תועלות אלה זוהו כתועלות ייחודיות והן כמובן מתווספות על התועלות המוכרות והידועות לנו של התנדבות בכלל.

כיצד התנדבות משפחות מועילה למשפחה עצמה?

במחקר שערכה Littlepage^{iv} בשנת 2003 נמצא כי להתנדבות משפחות תועלות רבות, בעיקר למשפחה ולחיזוקה: משפחות שהשתתפו במספר מבצעי התנדבות משפחות בשנה, דיווחו כי ההתנדבות:

- קירבה בין בני המשפחה
- העלתה את הלכידות המשפחתית וחיזקה את מערכת הערכים המשפחתית.
- תרמה לתקשורת פתוחה יותר בין בני המשפחה
- תרמה לעליה בזמן האיכות שהמשפחה מבלה יחד.
- תרמה ליכולתה של המשפחה ללמוד על כוחותיה ומגבלותיה תרמה

המרכז לפיתוח יוזמות וידע

- לחיזוק הקשר של המשפחה אל הקהילה.
- אפשרה למשפחות לייצר חוויות משותפות אשר מספקות נושאים לשיחה ולמחשבה גם במצבים משפחתיים אחרים.
- המודל לחיקוי שהיוו ההורים עבור ילדיהם חיזק גם את אמונם של הילדים בהוריהם וגם את הזדהותם עם עולמם הערכי.
- ההורים ציינו כי ההתנדבות המשותפת אפשרה להם "להתחבר" אל עולמם הערכי של ילדיהם ולהבינו טוב יותר.

במחקרים נוספים^Y נמצא כי התנדבות משפחות:

- שיפרה את ההבנה ההדדית והכבוד ההדדי בין בני המשפחה
- שיפרה את החיבור הרגשי בין בני נוער לבין משפחתם באמצעות יצירת חוויות משותפות
- תרמה ללמידת ערכים חיוביים כגון אחריות אזרחית, אמפטיה וכבוד
- הדגימה את האפקטיביות של עבודת צוות בחיי המשפחה
- סייעה לפיתוח גאוות היחידה המשפחתית והתחושה כי המשפחה היא חלק בלתי נפרד מהקהילה
- סייעה בפיתוח ובגיוון הקשרים של המשפחה עם משפחות אחרות בקהילה

גם Porritt^{vi} מציינת כי התנדבות משפחות תורמת למשפחה בדרכים שונות: המשפחות צוברות יחד תחושת השגיות וסיפוק מכך שהן נותנות יחד חזרה לקהילה, באמצעות ההתנדבות בני המשפחה לומדים להכיר זה את זה טוב יותר. ישנם נושאי שיחה חדשים ומעניינים הקשורים בחוויה המשותפת ונוצרת היסטוריה של זיכרונות משפחתיים משותפים. ההתנדבות מאפשרת למשפחה לחוש עצמה כבעלת ערך, מלמדת את בני המשפחה דרכים חדשות להתמודדות עם אתגרים וקונפליקטים ומעניקה תחושת משמעות ושייכות ומפתחת גאוות משפחתית.

כיצד התנדבות משפחות מועילה לארגונים המפעילים מתנדבים?

בהנחה שמדובר בהתנדבות פורמאלית, התנדבות משפחות נמצאה כמועילה לא רק למשפחות עצמן, אלא גם לארגונים המפעילים אותן. התועלת הברורה ביותר היא עלייה במספר המתנדבים

המרכז לפיתוח יוזמות וידע

בארגון. עם זאת, לעליה במספר המתנדבים כתוצאה מהתנדבות משפחות, יכולות להיות השלכות לגבי יעילות עבודת המתנדבים.

ממחקרים^{vii} עולה כי ישנן מספר תועלות אחרות לארגוני מתנדבים:

- עליה במאגר המתנדבים הזמינים לארגון
- עליה בגיוון ובמגוון המתנדבים- בגיל, כישורים ומיומנויות
- גיוון התרבות הארגונית
- חשיפה גבוהה יותר לקהילה, אימפקט משמעותי יותר על הקהילה
- טווח שירותים מורחב
- יכולת לגייס מספר רב של מתנדבים בזמן קצר יחסית - על ידי יצירה של פרויקטים ואירועים קצרי טווח.
- גיוס מתנדבים שלא היו מתנדבים באופן יחידני –ההזדמנות לבלות יחד כמשפחה בעשייה משמעותית ומתגמלת גרמה למתנדבים לקחת חלק בפרויקטים התנדבותיים שונים.
- העלאת הסיכוי של המתנדבים להשתתף בעתיד בפרויקטים נוספים כיחידים.
- בסיס מיומנויות רחב ממנו הארגון יכול לשאוב – ארגונים ימשכו סוגים חדשים של מתנדבים בזכות הקשרים עם המשפחות. עליה ביכולת לספק מענה לצרכי המוטבים של הארגון, בעקבות הגיוון במיומנויות המתנדבים
- פוטנציאל לעלייה במחויבות המתנדבים, היות והם אינם צריכים לתמרן בין התנדבות לבין זמן משפחה
- מגוון פרספקטיבות העשויות לסייע בפתרון בעיות וחשיבה יצירתית
- יחסי ציבור חיוביים לארגון: מוטבים, תקשורת, שותפים ומממנים מעריכים התנדבות משפחות ומאמינים בה.

כיצד התנדבות משפחות מועילה לחברות עסקיות?

עובדים המתקשים לעמוד במחויבויות המשפחתיות שלהם, מוצאים לעיתים קרובות כי קשה להם לתת את מלא תשומת ליבם למקום העבודה. היעדרויות כתוצאה ממתח במשפחה, מוראל נמוך ושחיקה עולים במצבים אלה. התנדבות משפחות מספקת כלי להתמודדות עם מצב זה.

התנדבות תאגידית או התנדבות עובדים היא מגמה הולכת וגוברת. בתוכניות התנדבות אלה, מעסיקים תומכים ומעודדים את עובדיהם להתנדב. נמצא כי תוכניות התנדבות אלה תורמות להעלאת שביעות הרצון של העובדים וכן תורמות ליצירת מוניטין חיובי כלפי החברה העסקית, בקהילה.

מחקר משנת 2004 של דה-לויט^{viii} מצא תמיכה משמעותית להתנדבות עובדים:

- 72% מהעובדים בארה"ב יבחרו בחברה שתומכת בארגונים חברתיים כאשר הם בוחרים בין 2 עבודות באותו מיקום, עם אותה אחריות, משכורת והטבות.
- 92% מהאמריקאים מאמינים כי חשוב לחברות להציע לעובדיהם להתנדב
- 58% אומרים שהתנדבות במקום העבודה מעלה את מורל העובדים
- 87% מאמינים שחברות צריכות לתרום כסף, מוצרים או שירותים שווי-כסף למלכ"רים.

במקומות רבים בעולם, בוחרות חברות עסקיות לקחת את תוכנית התנדבות העובדים שלהן ל"שלב הבא" ולשלב בתוכן גם תוכנית בה מוצע לעובדים, להתנדב עם בני משפחותיהם.

במחקרים שונים^{ix} נמצא כי להתנדבות משפחות מספר תועלות משמעותיות לחברה העסקית:

- מעלה את מורל העובדים ובונה גישה חיובית כלפי מקום העבודה
- מעלה את המחויבות של העובדים לתאגיד
- מסייעת להפחתת לחץ ומתח בקרב העובדים
- מפנה לעובד זמן לבלות עם משפחתו
- משפרת את מקום העבודה בכך שהיא שוברת את המחסומים שבין העובדים ומחזקת עבודת צוות ובניית מחויבות הדדית
- מוסיפה מימד נוסף של שיתוף, דאגה ויצירת תחושת קהילה בקרב העובדים

- מקדמת זמן איכות למשפחות בכך שמאפשרת להם הזדמנויות ללמידה והפיכתם למודלים לחיקוי חיוביים לילדים
- מספקת הזדמנויות לפיתוח מיומנויות כגון מנהיגות, פתרון בעיות ועמידה מול קהל, כמו גם מיומנויות ארגוניות
- מייצרת אימפקט חיובי על הדימוי של החברה בקהילה ומדגימה את המחויבות של החברה ועובדיה לקהילה בה פועל העסק
- מעניקה לבני המשפחה התבוננות חיובית אל תוך החברה העסקית ומקום העבודה של אחד מבני המשפחה.
- מציעה נקודת מבט חיובית לגבי התפקיד שילדים ובני משפחה אחרים יכולים למלא בחברה
- מלמדת עובדים שכסף אינו הדבר היחיד שחשוב
- תורמת לביטחון העובדים בעתיד החברה העסקית והקהילה

חברות עסקיות שמקדמות התנדבות משפחות מדווחות על תוצאות משמעותיות:

- 70% מדווחות על שיפור ביחסי ציבור ויחסי קהילה
- 57% מדווחות על עליה במחויבות עובדים
- 15% מדווחות על עובדים פרודוקטיביים יותר
- 12% מדווחות על אובדן פחות שעות לטובת מחויבויות משפחתיות

כיצד התנדבות מועילה לקהילה הרחבה?

ידוע כי התנדבות תורמת להון החברתי של הקהילה באמצעות יצירת רשתות חברתיות, ערבות הדדית, לכידות חברתית ואמון. (Onyx and Warburton, 2003, 67-68). ככל שבקהילה מתנדבים רבים יותר, כך הקהילה חזקה יותר, זאת בהנחה שההתנדבות מתאימה לצרכים של הארגון. ישנן מספר דרכים בהן התנדבות משפחות תורמת לקהילה הרחבה:

- אם אנשים יתנדבו עם בני משפחותיהם, אזי מספר המתנדבים בקהילה יגדל.

- התנדבות משפחות מסייעת ביצירת "מורשת של התנדבות" - ילדים נחשפים בגיל צעיר להתנהגויות פרו-חברתיות של הוריהם וכך סביר שיהפכו למתנדבים מעורבים גם בעתידם, כמבוגרים. מדובר בבניית דור העתיד של האזרחים המעורבים בקהילה.
- העברת ערכים חיוביים לבני הדור הצעיר- אכפתיות ודאגה הדדית תורמות לחיזוק הקהילה.
- התנדבות משפחות מחזקת את הקשר בין הארגונים לבין הקהילה.
- חיזוק הלכידות המשפחתית והקשרים המשפחתיים, תורם בתורו לחיזוק הקהילה כולה.
- ההתנדבות מדגישה את צרכי הקהילה והתנדבות משפחות מאפשרת למשפחות לאתר ולהגיב לצרכים אלה ולהפוך מפסיביים לאקטיביים על מנת לייצר קהילה בה האזרחים דואגים זה לזה.

1. חסמים להתנדבות משפחות

חסמים למשפחות:

במחקר שערכה Littlepage^{xi} בארה"ב היא מצאה כי הסיבות המרכזיות להימנעותם של מבוגרים מלהצטרף להתנדבות משפחות היו זמן ויכולת התאמת ההתנדבות ללוח הזמנים העמוס שלהן. בניגוד אליהם, ילדים ובני נוער העלו חסמים אחרים, כגון: הם חששו שלא יהיו עצמאיים אם יתנדבו עם בני משפחתם, שהם מעדיפים לבלות זמן עם חבריהם מאשר עם בני משפחותיהם ויתכן ולא ירצו לבלות יותר זמן עם אחיהם במידה ולאחרונה רבו עמם.

זמן

במחקר שערכו על התנדבות משפחות בחברה עסקית, מצאו Brennan & Larson^{xii} כי אחד מהחסמים המרכזיים להתנדבות משפחות, הוא הקושי של בני המשפחה למצוא זמן בו כולם פנויים בו זמנית להתנדב. בנוסף לכך, בתוך יחידה משפחתית אחת יתכן והתנדבות של חלק מבני המשפחה, תשפיע על בני המשפחה שבחרים להשאר בבית: יתכן והתנדבותה של אשה עם אחד מילדיה, יביא לכך שעל בן זוגה יהיה לטפל בילדים שנותרו בבית. מצד שני, יש לציין כי לא מעט מתנדבים ציינו במחקרים השונים כי התנדבות משפחות מהווה פתרון לבעיית הזמן ועומס החיים.

עלות

התנדבות משפחות עלולה גם להוות נטל כלכלי על משפחות. תלוי בזמן, מיקום וסוג הפעילות, יתכן והמתנדב יצטרך לעשות שימוש בכספו לטובת דלק, מזון לילדים, ציוד או אפילו הוצאות שמרטפות לילדים שאינם לוקחים חלק בפעילות.

חסמים נוספים למשפחה^{xiii}

- כאשר בן משפחה אחד נושר, לעיתים קרובות המשפחה כולה נושרת מההתנדבות
- קיים קושי באיתור תוכניות ופעילויות שמתאימות לילדים קטנים
- ישנם המתנגדים למיסוד תופעה שמאז ומעולם היתה תופעה מסורתית בלתי מאורגנת
- כאשר הורים וילדים מתנדבים יחד- מי אחראי לפקח על הילדים: ההורים או הצוות בארגון?

12

חסמים ארגוניים:

במחקר שנערך בקנדה נמצא כי ישנם מספר חסמים ארגוניים העומדים בדרכם של ארגוני מתנדבים לפתח תוכניות להתנדבות משפחות:

- לארגון אין די צוות שכיר להשקעה בפיתוח בתחום זה (58% הסכימו עם הגד זה)
  - אין באמת דרישה להתנדבות משפחות אצלנו בארגון (51%)
  - הדבר יצריך מאיתנו ביטוח נוסף שאין באפשרותנו לרכוש (40%)
  - אין לנו מקום פיזי להכיל משפחות מתנדבות (35%)
- המחקר הקנדי זיהה מספר חסמים נוספים להסכמתם של ארגונים לפתח התנדבות משפחות:
- התנדבות משפחות דורשת מהארגון לגלות גמישות גבוהה
  - קיים קושי בהגדרת תפקידים שמתאימים לקבוצות רב-גילאיות ואשר עונים על מגוון הצרכים של כלל בני המשפחה
  - קיים קושי בשמירה על נהלים כגון חשאיות וצנעת הפרט כשמדובר בילדים מתנדבים
  - קיים מחסור בשיטות ניהול אפקטיביות בכל הנוגע לניהול התנדבות משפחות, לניהול קבוצות מתנדבים רב-גילאיות ולניהול ילדים כמתנדבים
  - קיים חשש שעל כל נשירה של בן משפחה, תגיע נשירה של המשפחה כולה ובכך קשה מאד לשמר יציבות תוכנית ההתנדבות לאורך זמן.

ז. האתגרים הארגוניים בפיתוח תשתית ארגונית להתנדבות משפחות:

פיתוח תשתית ארגונית להתנדבות משפחות אינה מחיבת המצאה מחדש של גלגל ניהול ההתנדבות בארגון. במקום זאת, היא מהווה הזדמנות להעריך את שיטות העבודה הקיימות ולבחון את מידת התאמתן לקבוצות מגוונות של מתנדבים. לעיתים קרובות ההתאמה דורשת הן שינוי גישה והן התאמת מדיניות. שאלות הכרוכות בשינוי שיטות עבודה ונהלים ינגעו לרוב לתהליכי התכנון, הגיוס, ניהול הסיכונים, ההכשרה, הפיקוח, ההערכה והתגמול של המתנדבים. כפי שהוזכר בפרק החסמים, ישנם אתגרים ייחודיים שהתנדבות משפחות מציבה לפתחו של ארגון המעוניין לפתחה. במודל המקובל של התנדבות משפחות נדרש הארגון, למעשה, לייצר משימות התנדבות אטרקטיביות המתאימות למתנדבים ממגוון גילאים ומיומנויות, בעלי מגוון של צרכים ואשר יכולות להתבצע בקבוצה ולעיתים אף באופן חד פעמי-אפיזודי. אם כן, ארגונים החפצים לקלוט משפחות מתנדבות, חייבים לפתח הליכי ניהול מתנדבים מותאמים למאפיינים ייחודיים אלה.

האתגר המרכזי: עיצוב התפקידים למשפחות מתנדבות

השלב הראשון שעל הארגון לבצע הוא ההערכה של אפשרויות ההתנדבות הקיימות בארגון: האם הן מתאימות למעורבותן של משפחות? האם ישנם צרכים של הארגון שאינם מקבלים מענה כעת? האם על בסיס צרכים אלה ניתן לפתח תפקידים חדשים אשר יתאימו למשפחות? תהליך איתור צרכים מעמיק יסייע לארגונים לייצר אפשרויות התנדבות מעניינות ומאתגרות אשר יתאימו למאפיינים הייחודיים של משפחות מתנדבות. חשוב לספק טווח רחב של אפשרויות, החל ממשימות פשוטות ועד לתפקידי מנהיגות מתקדמים, שמאפשרים למשפחה אוטונומיה בפעילותה. כאמור - על התפקידים המעוצבים להתאים למגוון רחב של גילאים, לטווחי זמן משתנים (החל מהתנדבות חד פעמית ועד מתמשכת) ולקבוצות בעלות גדלים שונים (החל ממשפחה בת 2 נפשות ועד לקבוצה של 30 משפחות יחד). הארגון יוכל, לאור תהליך איתור הצרכים שביצע, לקבוע מהם צרכיו, מהם יכולותיו ומהן מגבלותיו. על בסיס אלה, חשוב לכתוב הגדרות תפקידים ברורות שיסייעו בתיאום הציפיות בין המשפחות לבין הארגון.

האתגר: התנדבות ילדים

ישנם נושאים ספציפיים חשובים להתייחסות ולטיפול, כאשר מדובר בשילובם של ילדים כמתנדבים.. האזורים המרכזיים של "אי נוחות" בכל הנוגע לעבודה עם ילדים כמתנדבים, קשורים במיזם, פיקוח, הכשרה והערכת ילדים, כמו גם נושאי ביטוח, חבות וסודיות. נושא חשוב נוסף הוא סוג הפעילות ההתנדבותית והחשיפה של ילדים לתכנים או למוטבים עמם יהיה להם קושי להתמודד. הדבר דורש, למעשה, ידע והכשרה ייחודיים בעבודה עם קבוצת גיל זו. אך חשוב לציין גם את יתרונותיה- האנרגיות החיוביות והגבוהות, הדעה הלא משוחדת על התנדבות ועל הקהילה: בעולם בו ילדים מתחת לגיל 14 מייסדים ארגוני ילדים ונוער משלהם, יהיה זה פספוס להרחיק את האידיאליזם וההתלהבות שלהם מפעילויות המתנדבים בארגון.

האתגר: התנדבות אפיזודית^{xiv}

התנדבות אפיזודית היא התנדבות חד פעמית או פעילות התנדבותית לטווח קצר. ארגונים המשלבים ומתבססים על מתנדבים צריכים לספק הזדמנויות להתנדבות חד פעמית או קצרת טווח במקביל לסגנונות ההתנדבות המסורתית-קלאסית, בעיקר אם ברצונם לקלוט משפחות מתנדבות. ניהול התנדבות אפיזודית מצריך שינוי בפרדיגמות המוכרות. השינוי שארגונים ומנהלי התנדבות נאלצים לעשות הוא בשינוי הפרדיגמה הישנה המבוססת על ההשמה ה"אידיאלית" במסגרתה המתנדב מתחייב ל – 10 שעות שבועיות, והם נאלצים, למעשה, לקדם את פניהם של עשרה מתנדבים שונים שייתכן כי אף אחד מהם לא יחזור לפעילות התנדבותית נוספת. תוכנית ההתנדבות האפיזודית אינה חלק נפרד מתוכנית ההתנדבות הכללית של הארגון אלא חלק מתוכנית הוליסטית לשילוב סוגים שונים של מתנדבים והתנדבות לטובת מימוש החזון ומטרות הארגון. עם זאת, חשוב לזכור כי מרבית הארגונים מעוניינים במתנדבים שמעורבים יותר מפעם בשנה ומוכנים לחזור ולעשות למען הארגון גם כשהאירוע הסתיים ומשימתם הסתיימה. שימור המתנדבים וגיוסם לטובת משימות הדורשות מחויבות גדולה יותר – היא משימה מורכבת יותר.

קליטה מוצלחת של משפחות מתנדבות בארגון^{xv}

להלן מספר הנחיות לרכז/ת המתנדבים, לקליטה מוצלחת של משפחות מתנדבות בארגון:

- נהלי תהליך מקדים עם הנהלת הארגון המברר האם פיתוח תשתיות להתנדבות משפחות יקדם את המטרות והיעדים שהארגון קבע לעצמו.

- בדק/י האם קיימים משאבים בארגון לקליטת משפחות מתנדבות, או האם יש צורך לגייסם.
- ערוך/ערכי סקר בין עובדי הארגון, ומתנדבי הארגון במטרה לראות אילו מהתוכניות הקיימות יכולות להכיל התנדבות משפחות, האם צריך להקים תוכניות חדשות, ובאילו תפקידים ניתן לשלב משפחות.
- הקים/הקימי ועדה מייעצת למיזם החדש.
- קבע/י מהו הגיל המינימאלי לכל פעילות התנדבות משפחות.
- כתב/י תיאורי תפקיד נחוצים למשפחות המתנדבות, וציפיות ברורות שעל בסיסן ניתן יהיה להעריך את עבודת המתנדבים.
- תקדיש/י מקום מיוחד במידעון הארגון (Newsletter) להתנדבות משפחות.
- פתח/י מדיניות ארגונית התומכת בהתנדבות משפחות.
- הערך/העריכי ונהל/י סיכונים הכרוכים בהתנדבות משפחות, כגון: בטיחות לילדים מתנדבים, וביטוח למשפחות הפעילות.
- זדה/י את היתרונות שבהתנדבות משפחות בארגוןך למשפחות, לארגון ולקהילה.
- קיים/קיימי תוכנית הדרכה למשפחות המתנדבות.
- פקח/י עקוב/ עקבי והעריך/י את התוכנית בכל רבעון.
- הזמן/י את משפחות המתנדבים בארגון להשתתף במיזם החדש.

לסיכום, ארגון הלוקח על עצמו את המשימה לפתוח את שעריו למשפחות מתנדבות לאחר שעמל בשלבי התכנון וההכנה, יגלה במהרה כי ההשקעה הראשונית הייתה כדאית. הוא לכל הפחות יכפיל את כמות מתנדביו, יקרב אליו דור צעיר וחדש של מתנדבים, ירחב ויפתח מיומנויות חדשות בתוך הארגון, וייתן מענה לצרכים ארגוניים נוספים. בנוסף, בדרך עקיפה הארגון ישפיע לטובה על איכות חיי המשפחה, ויקדם ערכים ונורמות של אזרחות טובה, ערבות הדדית ומימוש עצמי.

ח. דוגמאות לתוכניות התנדבות משפחות

ניקוי שמורות טבע
 וחופים

איסוף צעצועים וספרים
 לילדי פנימיות
 ומועדוניות לילדים
 בסיכון

הכנת חבילות שי
 לחיילים/ משלוחי מנות
 למקלטי נשים מוכות

אירגון מסיבות חג
 לקשישים/ פגועי נפש/
 אנשים עם מוגבלויות

איסוף פירות וירקות
 משדות חקלאיים

אריזת חבילות מזון
 לנזקקים

הכנת ארוחות לבני
 משפחה של מאושפזים
 בבתי חולים

פעילות במחלקות ילדים
 בבתי חולים

עזרה בטיפול בחיות
 מחמד של קשישים

הכנת ספרי מתכונים
 מפי קשישי השכונה או
 בית האבות

תיעוד סיפורי חיים של
 קשישים בחוברת או
 סרט וידיאו

משפחה מארחת
 לחיילים בודדים/ עולים
 חדשים

ט. מקורות:

ⁱ Hegel A 2004, Volunteer Connections: Family volunteering – making it official, Volunteer Canada, www.volunteer.ca/volunteer/pdf/FamVolEng.pdf

ⁱⁱ Caring Canadians, Involved Canadians: Highlights from the 2007 Canada Survey of Giving, Volunteering and Participating, 2009, Statistics Canada, Ottawa

ⁱⁱⁱ Cackowski, E., Sanders, J., and Styers, D. (n.d.). Family Volunteer Primer. Washington, DC: Points of Light Foundation.

^{iv} Littlepage, L., with Oberfell, E., and Zanin, G., (2003) Family Volunteering: An Exploratory Study of the Impact on Families, Centre for Urban Policy and the Environment, School of Public and Environmental Affairs Indiana University – Purdue University Indianapolis.

^v POLF (2005). Thrivent Study: New Report Sheds Light on Why People Volunteer. Findings from the Field.

Thrivent Financial for Lutherans (2006). Looking for Volunteers? Go to Church! Survey Finds Americans more likely to Serve through Places of Worship than other Venues (press release). Minneapolis, MN: Thrivent Financial for Lutherans.

POLF (2004). National Family Volunteer Day Guidebook. Washington, DC: Points of Light Foundation.

^v Littlepage, L., and Malhotra, K. (2004). Results of a Survey of Points of Light Foundation's Constituents: Engagement of Low-Income Communities and Awareness of the Concept of Neighboring. Indianapolis, IN: Center for Urban Policy and the Environment, Indiana University-Purdue University Indianapolis.

The Youth Development Institute (2002). Family Strengthening/Youth Development: Introduction to an Emerging Field. New York, NY: The Youth Development Institute, Fund for the City of New York.

^{vi} Porritt, K. (1995). Family Volunteering: The Ties That Bind. An Introduction to Preparing Your Agency for Family Volunteers. Ottawa, Canada: Voluntary Action Program, Dept. of Canadian Heritage.

^{vii} http://www.volunteercalgary.ab.ca/families/organizations/benefit_org.html; Porritt (1995, 5); POLF (2004). National Family Volunteer Day Guidebook. Washington, DC: Points of Light Foundation

^{viii} Deloitte & Touche USA LLP, 2004. Volunteer Leadership January-March 2005.

^{ix} Points of Light Foundation (POLF) (undated), Recruiting Family Volunteers, found at <http://www.pointsoflight.org/downloads/pdf/RecruitingFamiVolunteers.pdf>, visited on 15 November, 2005

^{xx} Hegel A 2004, Volunteer Connections: Family volunteering – making it official, Volunteer Canada, www.volunteer.ca/volunteer/pdf/FamVolEng.pdf

^{xii} Brennan, N., and Larson, S., (2003) 'Developing Agency Capacity to Promote and Support Family Volunteerism', e-Volunteerism: The Electronic Journal of the Volunteer Community, html version of article appearing online at <http://evolunteerism.com/quarterly/03janmar/brennan3b.html>.

^{xiv} עוד על התנדבות אפיזודית ניתן לקרוא כאן: <http://www.hitnadvut.co.il/article.asp?id=165>

^{xv} מבוסס על הרשומה: <http://jointvolunteering.co.il/blog/?p=665>